

LAUAXETA, BIZKAIA

NOR DOGU ARTISTA?

Artistak dira kolore ta margoetan, musikan, etxegintzan naiz taillu-lanean zerbait dotore La eder-senez egiten diarduenak.

Emen alan be olerki ta poesi-lanari lotuko gaiakoz, besteak alhora itxirik. Poesi lanak, eta orretzek bakarrik, egin oi dau olerkaria olerkari; koplariak idatzi edo osotu ez dauanari, zelan poeta deitu? Beste doai guztiak, goi-argi, teknika ta olakoak, ez dira ezer arte-lanean aragitu ezik.

Sorpen bat da olerkia, geuk sortu La izatera ekarri dogun zerbait; sortu ta aragitu egin oi da olerki bat, Txillida'k naiz Oteiza'k arrian mamintzen daben irudi bat Legez.

Ez gero ezer-ezetik, Jainkoak mundua lez, lengaietatik baiño.

Txillida'k eta Oteiza'k arria dabe len-gai, au da, aurretik dan gaia, arria; olerkariak, ostera, goi-argia, antze-trebetasuna— ta teknika ditu lengai.

Sorpen egiztatua dozu artea; esku-lan bat, indarrezko lan bat, arte lana dozu, leen ez zana izanera ekarria; leen ez zan eta orain ba-cia; izatea emon yako, beraz, izaki bati.

Gaiari izatea emon, era La itxura ezarri, por artea, eder-antzea.

Itxura ori, jakiña, ederra izan oi da. Beti? Bearko! Bestela, zelan deitu eder-lana?

Artista danak bere gaitasunak euki bear dauz ortarako: goi-argia, edersena, teknika...

Oraindik oraintsu Laukiniz erriak omendu eban Lauaxeta'k, bertako seme leialak, izan zituan gaitasun orreik, bere olerkiak eta bestelako idazlanak testigu dituzula.

Prosaz idatzi euskun, urte bi ta erdian gitxienez, ia egunero, Bilbo'n azaltzen zan «Euzkadi» egunerokoan;.

Olerkiak, ostera, *Bide Barruak* lenengo ta *Arrats Geran* gero, argitaratu zituan, poesi liburu bikaiñak bata zein bestea.

LAUKINIZ'KO SEME

Erri atsegingarria dozu Laukiniz; Gatika ta Urdulitz bitartean datza, Butroi gaztelu crimea eskumatik eta Unbe-Mendi gaiña ezkerretik ditula.

Ementxe jaio zan, dakingunez gure olerkaria, artista bipilla, Erriko Taberna deritxon etxean, eleizeari aurrez-aurre, frontoi ertzean.

1905'ko dagonillaren 3'an munduratu zan.

Beronen aita, Jose Mari Urkiaga, Aulesti'ko semea zan, eta ama, Bizenta Basaratz, bertoko alabea.

Mutikoak lau bat urte zituala, Mungia'ra aldatu zan Urkiaga sendia. Baiña jaio Laukiniz'en jaio zan.

Qua egunokaz egunkari baten irakurri dodana: Lauaxeta'ren azur edo gorpuzkiñak Mungia'ra ekartera doazala; Gazteiz'en tiroz il eben, bertako iltegian lur emonaz; an dagoz, ba, aren azurrak. Ederto andik bere jaioterriara aldatzea, baiña nora? Mungia'ra ala Laukiniz'era.

Nik irakurri nebanez, Mungia'ra Zergaitik? Laukiniz'en ez al zan jaio?

Umetan Mungia'ra aldatua izan arren, Lauaxeta beti izango da laukiztarra.

Bego emen be: erriak errikoari dei.

IKASLE. IZLARI. ERIOTZA

Zerbait koskondu ta Mungia'n bertan lenengo ikasketak osotu zituanean, eleiz gizon izan gura ta, Durango'n, Loiola'n eta Oña'n egin euskuzan ikasaro nagusiak.

1928'an, Jesusen Lagundia itxi ta Bilbao'ra etorri zan, «Euzkadi»-n lan egiten asirik. Onen euskal atala, ospe aundikoa, lenengo Kirikino'k zuzendu eban 1913'tik 1928'ra; gero Orixek, eta 1931'tik aurrera Lauaxeta'k geien bat.

Errepublikan denporan batez be oso langille agertu yakun laukiztarra; artikuluak idatzi ta liburuak atara ez-ezik, ainbat itzaldi be emon zituan Euskalerriko areto ta plazetan.

Gerra sortu zanean, beraz, Euzko Gobernuak kentsejeru lez eukan, eta guda oiñetara sarri joan bear izaten eban ordezkari lez. Elgeta aldean, dunbots artean sarri, alkar adoretu genduan.

Gernika suntsitu ebenean, ondorcngo egun baten ain zuzen, an zan Lauaxeta, ango ausiabar, triskantza ta Zugatz santua kazetari arrotz batzui erakutsi nairik.

Ortan ebillela inguruan zituan ct-saia] ez-ustean oratu ta Gazteiz'era eroan eben atxillo. An, karmeldarren komentu espetxe biurtuan bi illabete egin ondoren, 1937'ko bagillaren 25'an, goizeko 5,30'etan, fusilatu eben.

Espainiar poeta ernai Gartzia Lorke'ren adiskide zan, eta adiskide biak azken ordu bardiñak itzali ebazan.

OMENALDIK

Luzaro erdi-azturik euki ostean, 1972'an, Larrea'n urtero ospatu oi dogun Olerti-Egunez omenaldi eder bat egin yakun, Euskalerrri osoko idazle ta olerkari punterengoak eskeiñita.

Arrezkero be egin yakoz beste batzuk, oraintsu Mungia'n opatu yakona, esate baterako.

Baiña danetatik ederrena, nire ustez, aurtun Laukiz'ko erriak, bertako gazte

bizkorra] buru dirala, eskeiñi dautsoena izan cia.

Irailaren 25, goizeko amaikak. Danbadaka erriko eleiz-kanpaiak; zuri, gorri, igande soiñeko plazan dagoan gazte ta zar laguntalde ugaria eleizbarrura doa.

Eta or jentez beterik oraintsu esku goxoz barriztutako eleiza.

Iruk zuzentzen dogu meza: erriko txauburu gazteak, Solozabal jaunak eta nik.

Txaunburuak dagi itzaldia, ederto, Lauaxeta'ren kristautasuna goratuz.

Koruan, neska mutil talde alaiak bizi-bizi abestu dau euskal meza, gazte urduri baten ardurapean.

Ezin amaituzko Jaunartzea.

Ondoren, erriko frontoi polito apainduan, bertakoz ta kanpotarrez beterik dagoala, bertsolariak —Lizaso, Lazkaur-Txiki, Intxaurraga, J. Enbeita, Lopategi ta Amoritzak-euren len-ekiñaldia osotzen dabe.

Bero-bero txalotzen ditu jentek.

Poesi-batzaldian irabazle izan diran olerkariak sariak banatzen yakez ondoren.

Jarrain bertsolariak barriro be; oneik eta beste beiii-beiñeko izlari batzuk gizonkiro jaso dabe bizkaitar olerkari bikaiñaren irudia.

Laukiz erria bera be olerkari dala dirudi, olerki ta poesi-zale bai beintzat: adi-adi egon yakun bertako seme argiari egiñiko jaialdi guztian.

Odolak ez parkatzen. Ba-dakit, pozik dagoz benetan gazte jai-gertatzailleak erriaren erantzuna ta batasuna

ITARR OLERKARIA

ikusiaz; ez izan dudarik, erriaren amasa edozertarako eder. Eta akuillu.

Bazkal ostean, bostetatik aurrera, sokatira.

Indar-kirol bereziak atsegin yakun; baita sokatira be.

Bizkaitik eta Gipuzkoatik ogei bat talde bertoratu yakuzan, morrosko bulartsuak oso.

Poz-eztitan egoan jentea, onein in-biziak txalotuz.

OLERKI - BATZALDIA

Jai orri itxura emoteko, ta errian kultura sena itxartu, olerki-batzaldi bat iragarri zan garaiz.

Egitamuak onela ziñoan: «Laukiztar gazteak, «Lauaxeta», euren erriko seme argia, eta olerkari punterengoa, goratu nairik, eta bide batez erri onetako kultura gogoa biztu-arazo, aurten, bertoko jaietan, «Lauaxeta» I. Olerki Sariketa jarten dabe, aal dala beintzat, orrela jarraitzeko asmoz».

Oni gagozala, beraz, urrengo urteetan be bardin egiteko xedetan dira gure laukiztarrak. Txalogarri dira, bene-benetan!

Olerkiak edozein cuskalkitan zeitekezan.

Gaia bakotzak aukeratua, lirika saillekoa naiz edozein poema mota.

Olerki bakotzak eun bertso gitienez izango zituan, naiz poema bakar bat naiz poema txorta bat izanik.

Jatorra izan bearko eban lan bako-
au da, barria ta inon argitara,
emon bagea.

Sari bakarria: 50.000 pezetakoa, ta oroigarria. Onez gainera aipamen batzuk.

Ogetalau poesi aurkeztu ziran. Eta guztiotatik Zeanuri'ko Etkezarraga, Al-tzusta auzuneko ikasle gazteak jaso eban lenengo saria, beste lauk be sari txikiago ta ezaugarriak arturik.

LAUAXETA, OLERKARI

Lauaxeta, Loiola'n egoala asi zan idazten; eta bertsoz asi be.

1925'garren urteko lotazillan ager-tzen da, Bilbao'ko «Jesus'en Biotza-ren Deya»-n, bere lenengo olerkia. Amalau aapaldiko lana dozu, Begoña'ko Andra Maria'ri eskeiñia.

Onela firmatzen dau: «Basaraz, S. J.».

Amabi silabakoak dira, 6/6, erdian etena dabela; amaierako rimak ez dautso kezka larririk emoten. Daukan mamiñak eta soiñekoak, alan be, egillearen nortasuna, olerkari bezela noski, argi ta garbi darakusku.

Gerora naikoa idatzi euskun bere bizitzaldi laburrerako. Aitatu doguz bere liburu biak, poesi jatorrez ornidu" takoak. Orrez gainera, ba-ditu beste batzuk «Euzkadi» egunerokoan «Iz-kiñuak» tituluz umetxoentzako atara zituan alegi ariñak, eta Gazteiz'ko espetxean egoala egiñiko sei-zazpi poema sentikor.

Lauaxeta'ren neurtz-lanik geienakaz idatzi polita argitara neban oraintsu. Larrea'n eskeiñi geuntson omenaldian, guztion abots eta gurariz, erabagi zan lez, laukiztarraren olerki-lanakin liburu bat osotu bear zan, eta orrela egin genduan urrengo urteko Olerki-Egunerako.

Euskal olerkariak eta abar pozarren artu eben liburu au; ortara, Lauaxeta' ren poesi-lan lilluragarria ezagun-erazirik.

Gure kantariak be ordutik asiak doguz aren poemak or-emen anbestu ta zabaltzen.

AZKEN OLERKI BAT

Nik oraiñarte aurkuru ta ikusi ez dodazan olerkiren batzuk izango dira, dudarik bage.

«Euzkadi» egunerokoan ba-dira batu bakoak.

Giltzape egoalarik biribildu zituancatitak ia danak, Leopoldo Zugatza'k Durango'n ataraten dauan «Gaiak», laugarren alean, agertuko dira.

Aldizkari ortan, nik idatzitako lanaren ostean be, ots, arrezkero, agertu dira beste batzuk, Lauaxeta'k orduak.

Ona bat oindiñokarren iñoiz argirik ikusi GaBea.

Aurtengo bagillaren 15'an Muniategi'tar Sabin'ek, Errera-Donosti'tik, au idazten eustan:

«Irratitik* entzun nebanez badakit esku artean Lauaxeta gure olerkari gorengoa dogunari buruz zerbaiten asmoa artu dozula. Olerkiak? Ala olerki ta idazlanez osotutako bildumaren bat? Dana dala, emen bialtzen dautzut bere guda aurreko olerkai eder bat berak niri Bilbo'n aurkitu gintzazan egun baten irakurteko itxi eustana... Gero, gudaren sarcan jausi edo sartu gintzazan eta, olerki au geur arte, nik dakidanez, argitaldu barrik dago».

Ortaz ba, leendik ezagutzen ez gendua da; guda aurretik, azken orduan ederki egiña. Zuk, «Zer»-zale orrek irakurri ta miazkatu dagizu, emen dozu bera. Orati'k egin zituan askoren gisa ondua da.

MAIRA DEIA

¡Nire mai garbi au masparBean yagok txiro baña eder, neurritz gauz danetan. Arrats Galen gentza edariak yaukok: aize-mihia yabilk mäsorri puntetan.

A tor neure maira egunaren billa zorion lorak, ba, etxaukek aronik! Gaur gurea yaguk laketengurpillo ta iru Ederkunak yatozak alaarik.

,ateak on begik edanak ez gaitzik, ta eure barrenan eziz begok poza. Urrezko txol Galen, doai xamurrenik, aizkidetasunak bekar mintzo boxa.

Borgoña'ko matsik ez donak gurean, baña Laukaritz'ko mastien nigarra Orati'k ledakek bertso ozenenean. Odol egin zuan Eguzki'ren garra!

Emaitzon unaoan goitz-intza yatorrak eta euron urak ezyaukak bardiñik. Erle-madari ta txakala-sagararak, zelai berdeetako usañez baterik.

Maian jarri adi, baña eure lagun naalko edo itunik ez egik ekarri. Oraingoa sollik atzenaonyagigun ardo au bai-yakuk ezpanen pozkarri.

Edontzi mee bana eskuan jasota edango yuaguk arrats onen isla. Eta oiameko otz bustia artuta etorriko yakuk goietako itzala.

Iñok gurri egirik uri urduna edo uin latzetan yabilkunabela. Gureztat, lais baten alizots ezia, eta lora-pean yagokan kupela!

Bizitzaren guna txastatzen yokanak ezyok bear jakitumen itzik. jakintza onena ardo meedak yaukak! bere kolkoan, ba, ez yabilk zadorrik.

Geroa ezetsi, Uffe eder ta argiak sarri balio yok betirunak aña! Gaur ezer ez donak biarko liliak: t ontzat ar egin, ba, neure mai apaña.

Lauaxeta'ren luma-puntak egilleak barne —biotz ta adimen— eukana ustu oi eban.

Lan onek dituan biozkada ta adimen-igaliak bai gurenak, sakonak!

Apostoluen artean Tomás Didimo'k ez eban nai bere eskua Kristo'ren saietsean ezarri arte.

Gura idazle ta olerkariaren artean Iñok Lauaxeta'ren balioz ez bairik ba' dau, begi bein eta barriro poema onen ostoai danen guran gozoa.

A ONAINDIA